

Focus

Az Európai Parlament tolmácsai

Az Európai Parlament falai közt annyi nyelven beszélnek, hogy gyakran Bábel tornyához hasonlítják. Bábel tornyában a kommunikáció kudarcot vallott, ám az Európai Parlament nyilvánvalóan nem küzd ilyen problémával. Ez a különbség a tolmácsoknak köszönhető: ők teszik lehetővé, hogy a parlamenti képviselők a saját nyelvükön beszélhessenek, és mégis mindenki megértse őket.

Az EP-képviselőket a választók a politikai érdekek képviselőjére választják meg, nem a nyelvtudásuk alapján. Az Európai Parlamentben az igazságosság érdekében minden EP-képviselőnek joga van ahhoz, hogy az üléseken az általa választott hivatalos nyelvet használja. Ezt a jogot az Európai Parlament eljárási szabályzata egyértelműen biztosítja.

Az Európai Parlament alkalmazza a világon a legtöbb tolmácsot: a 350 állandó tolmács munkáját a csúcsidőszakokban további 400 szabadúszó segíti.

A tolmácsok minden parlamenti ülés megszokott résztvevői. Az ülésterem mentén elhelyezett hangszigetelt fülkékben hitelesen közvetítik a felszólalók mondanivalóját az EU húsz hivatalos nyelvén. Bár a hallgatóság látja őket, nincsenek reflektorfényben: az ő hangjukon szólnak meg a felszólalók.

Tények és számok

Kezdetben, az 50-es években, amikor Belgium, Németország, Franciaország, Olaszország, Luxemburg és Hollandia létrehozta az Európai Szén- és Acélközösséget, csupán négy nyelvre volt szükség. A francia, német, olasz és holland nyelvek csak tizenkét nyelvpárt jelentenek, így a tolmácsolás zökkenőmentesen zajlott. 1995-ig a fokozatos bővítések új nyelveket és további nehézségeket jelentettek, különösen például a finn nyelv esetében, amelyet a finn anyanyelvűeken kívül kevesen beszélnek. A megoldás az úgynevezett „oda-vissza” rendszer volt, amikor az anyanyelvről más nyelvre is fordítanak. A tolmácsok általában idegen nyelvről fordítanak az anyanyelvükre; először a finn tolmácsok fordítottak – 1995-ben – a másik irányba.

A 2004. évi bővülés majdnem megkettőzte a parlamentben használt nyelvek számát. Cipruson kívül – ahol görögül beszélnek – minden új tagállam hozta a saját nyelvét (cseh, észt, lengyel, lett, litván, magyar, máltai, szlovák és szlovén). Nem volt könnyű megfelelő nyelvismerettel rendelkező tolmácsokat találni, különösen az olyan, kevesek által használt nyelvek esetében, mint a máltai, amelyet összesen csak 400 ezer ember beszél.

Az Európai Parlament munkája jelenleg húsz nyelven folyik, ami 380 lehetséges nyelvpárt jelent. Az „oda-vissza” rendszer használata megnőtt, csakúgy mint a „vezérnyelves” tolmácsolásé. Utóbbi esetében egy harmadik, „közvetítő” nyelven keresztül fordítanak, de ahogy a tolmácsok elsajátítják az új nyelveket, egyre több a közvetlen tolmácsolás. A tolmácsok fülként háromfős csapatokban dolgoznak. A plenáris ülések teljes csapata hatvan tolmácsból áll.

A folyamatnak nincs még vége, hiszen Románia és Bulgária 2007-re tervezett csatlakozására való tekintettel a tolmácsok már megkezdtek munkájukat, hogy megfigyelőként részt vevő honfitársaik is anyanyelvükön hallgathassák a parlamenti vitákat. A jövőben a parlamentet felkérhetik, hogy ír nyelvű tolmácsolást is biztosítson. Horvátország és Macedónia is benyújtotta csatlakozási kérelmét az EU-hoz. A spanyol kormány javasolta, hogy a plenáris üléseken a katalán, a galíciai és a baszk is szerepeljen a tolmácsolt nyelvek között. A sort lehetne még folytatni.

Lenni vagy nem lenni... – mármint tolmácsnak

A tolmácsok tökéletesen használják anyanyelvüket, és ezen felül magas szinten beszélnek legalább még két nyelvet. „Aki tolmács akar lenni, annak szeretnie kell a nyelveket” – mondta Gertrud Dietze német tolmács – „csak így tudja szívesen áldozni erejét egy nyelv magas szintű elsajátítására és szinten tartására.” A legtöbb tolmács négy vagy öt munkanyelvet használ, némelyik hetet vagy nyolcat, és ezek mindegyikét kiválóan ismeri. Alapvető elvárás, hogy tökéletesen értsék az elhangzottakat, mivel nincs idő arra, hogy a szótárban böngésszenek vagy kollégáiktól kérjenek segítséget – a tolmács csak önmagára támaszkodhat.

A nyelvtudás azonban csak egy eszköz. A tolmács feladata az, hogy az elhangzottak mondanivalóját közvetítse. Sokan beszélhetnek jól egy nyelvet, de csak néhányukból lesz jó tolmács. A tolmácsolás tudományát meg kell tanulni.

Mivel a parlamenti viták során felmerülő témák száma szinte végtelen, a tolmácsnak az EU tevékenységének minden területén biztos tudással és szakértelemmel kell rendelkeznie. Ha például a tolmács ismeri a felszólaló EP-képviselő politikai nézeteit, akkor a szavakon túl is jobban megragadhatja a felszólaló szándékát.

A tolmács kommunikátor, akinek az elhangzottakkal kapcsolatos érzései mellékesek. „A dolgom annyi, hogy megértessem egymással az embereket, még akkor is, ha az ellenkezőjét mondják annak, amit én igaznak tartok” – vélekedik Gertrud Dietze. „Pártatlanok vagyunk, és ez könnyebben megy a színészi tehetséggel megáldott tolmácsoknak, akik bele tudják élni magukat a beszélő helyébe...akik azonos hullámhosszon vannak vele.”

A tolmács munkája

A tolmácsolás nem szó szerinti fordítás, hanem az egyik nyelven megfogalmazott üzenet hiteles átadása egy másik nyelven. A szinkrontolmácsi munka azt jelenti, hogy a tolmács nyomás alatt teljesít, az eredeti beszéd üzenetét párhuzamosan közvetíti egy másik nyelven. Egyszerre figyel és beszél, ezért figyelme szelektív: inkább az üzenetre irányul, nem a szavakra.

A fülkében nem lehet sokat gondolkodni, így a tolmácsok sok időt töltenek az előzetes felkészüléssel, elolvassák a vonatkozó dokumentumokat a munkanyelvükön, hogy lépést tartsanak a változásokkal és az új szakkifejezésekkel. A munka másik nélkülözhetetlen eleme a sajtó rendszeres olvasása különböző nyelveken, hogy naprakész ismeretük legyen a nemzetközi politikai helyzetről és a legfrissebb fejleményekről. „Értetni kell a fogalmakat, és akkor maguktól mennek a dolgok. Ellenkező esetben kapkodni kell, és a szavakba kapaszkodni.” – jegyzi meg Dietze találóan.

A legtöbb parlamenti ülésre Strasbourgban és Brüsszelben kerül sor, de előfordul, hogy más országban tartanak ülést, vagyis a tolmácsoknak sokat kell utazniuk. Fárasztó, de érdekes és nagyszerű tanulási lehetőség. Az élethosszig tartó tanulás a tolmács munkájának része. „Szinte nincs olyan nap, hogy amikor hazamegyek, ne mondhatnám, hogy ma is tanultam valami újat” – fogalmazza meg Dietze.

Nem csak szavak

A tolmács munkája nem olyan egyszerű, mint amilyennek esetleg kívülről látszik. Az EP-képviselők ritkán tartják észben, hogy szavaikat egyidejűleg más nyelvekre tolmácsolják, így gyakran használnak színes kifejezéseket, vicceket és szójátékokat, amiket különösen nehéz, szinte lehetetlen lefordítani. A számok, a hadarás és a jegyzetektől való felolvasás se könnyíti a tolmács életét.

A szójáték a tolmács számára az egyik legnagyobb kihívás. „Néha sikerül lefordítani, amikor találsz egy megfelelő kifejezést a másik nyelven, de ez kockázatos, mivel esetleg másképp értelmezhető, mint az eredeti, és akkor a tolmácsgépet hallgató EP-képviselők a tolmács szavaira reagálnak, nem pedig a felszólaló eredeti gondolatára” – figyelmeztet a veszélyekre Bernard Gevaert holland tolmács.

A plenáris üléseken rendelkezésre álló felszólalási idő is gondot okozhat. Mivel sok mindent akarnak mondani, az EP-képviselők nagyon gyorsan beszélnek, néha egy előre megírt jegyzetből olvasnak fel. A gyors beszéd nem gond, ha az EP-képviselő rögtönöz. A rémálom akkor kezdődik, ha a beszélő írott szöveget olvas fel.

„Fontos rálátni az ülésteremre”

A tolmácsok által közvetítendő üzenet egy része nem szóbeli, tehát el kell kapniuk a nem szóbeli jeleket is, például a hangsúlyt és a testbeszédet. Emiatt elengedhetetlen, hogy a tolmács lássa a beszélőt és a közönséget, érzékelje a különböző reakciókat.

„Mindig figyelem az üléstermet” – mondja Dietze. „Fontos, hogy ki jön be és ki megy ki, és észre kell venni, ha a levezető elnök az asszisztense fülébe súg valamit. Az események váratlan fordulatot vehetnek, de ha a tolmács ezeket előre látja, akkor az ilyen esetek sem érik felkészületlenül.”